

LBRIS

We know
books

Colecția Biblioteca de filosofie

Redactor: Aura Christi
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692 .
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

© Editura Ideea Europeană, pentru prezenta versiune

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NIETZSCHE, FRIEDRICH

Genealogia moralei : o scriere polemică / Friedrich Nietzsche ;
trad. din lb. germană de Janina Ianoși și Horia Stanca ; pref. de
Ion Ianoși. - București : Ideea Europeană, 2024

Conține bibliografie
ISBN 978-630-333-031-0

I. Ianoși, Janina (trad.)
II. Stanca, Horia (trad.)
III. Ianoși, Ion (pref.)

17
821.112.2

FRIEDRICH NIETZSCHE

Genealogia moralei

O scriere polemică

Întru întregirea și aprofundarea
recent apărutei lucrări „Dincolo de
Bine și de Rău”.

Traducere din limba germană de
JANINA IANOȘI ȘI HORIA STANCA

Prefață de ION IANOȘI

IDEEA
EUROPEANĂ
București, 2024

CUPRINS

Prefață de Ion Ianoși.....	5
Notă asupra ediției	37
Cuvânt înainte	39
Disertația întâi	
„Bine și rău”, „bun și nociv”	49
Disertația a doua	
„Vina”, „conștiința nocivă” și altele asemenea lor ..	87
Disertația a treia	
Care e sensul idealurilor ascetice?	139

– Acești psihologi englezi, cărora până acum le datorăm unicele încercări de a ajunge la o istorie a originii moralei, reprezintă prin persoana lor o șaradă nu ușor de dezlegat; sunt chiar de acord că, în calitatea lor de șarade întruchipate, au un avantaj esențial asupra cărților lor – ei înșiși sunt interesanți! Acești psihologi englezi – ce vor ei de fapt? Îi aflăm mereu, voluntar ori involuntar, cu aceeași preocupare, și anume să aducă în prim plan acea *partie honteuse* a lumii noastre lăuntrice și să caute principiul activ, hotărâtor, diriguitor al evoluției, tocmai acolo unde mândria intelectuală a omului ținea cel mai puțin să o descopere (de exemplu în acea *vis inertiae* a obișnuinței, sau în uitare, sau în oarba și întâmplătoarea împletire și angrenaj al ideilor, sau în ceva pur pasiv, automat, de natura unui reflex, molecular și funciarmente stupid). Ce-i împinge de fapt pe acești psihologi să meargă mereu tocmai în direcția aceasta? Să fie oare vreun instinct tainic, perfid, vulgar, poate chiar sie însuși nemărturisit, de minimalizare a omului? Sau poate cumva vreo bănuială pesimistă, lipsa de încredere a unor idealști decepționați, acriți, otrăviți și plini de fiere? Sau vreo ostilitate subterană mărunță, o ranchiună față de creștinism (și față de Platon), care n-a ajuns, poate, să treacă nici măcar pragul conștiinței? Sau chiar un gust pervers pentru bizarerii, pentru

paradoxuri dureroase, pentru incertitudinile și absurdul existenței? Sau, în fine – câte ceva din toate acestea, puțină vulgaritate, puțină amărăciune, puțin anticreștinism, un pic de mâncărime și chef de piper?... Mi se spune însă că ei ar fi pur și simplu niște broscoi bătrâni, reci și plictisitori, care țopăie în jurul oamenilor, se târăsc și se strecoară în oameni ca și cum ar fi în elementul lor, adică într-o mlaștină. Mă împotrivesc acestui lucru, mai mult, nu-i dau crezare; și dacă ne este permis să ne formulăm o dorință acolo unde nu suntem capabili să cunoaștem, atunci doresc din toată inima ca, în ceea ce-i privește, lucrurile să stea tocmai invers, – anume ca acești cercetători care pun sufletul sub microscop să fie în fond niște făpturi viteze, generoase și mândre, care știu să-și țină inima și durerea în frâu, și care s-au învățat să jertfească toate aspirațiile anume adevărului, oricărui adevăr, chiar și adevărului simplu, aspru, urât, respingător, anticreștin, imoral... Căci și asemenea adevăruri există.

2

Tot respectul, așadar, pentru spiritele bune care i-ar putea governa pe acești istorici ai moralei! Din păcate, sigur este însă că tocmai spiritul istoric le lipsește, că toate spiritele cele bune ale istoriei i-au lăsat în drum! Ei gândesc cu toții, așa cum obișnuiau cândva vechi filosofi: esențialmente anistoric; aici nu încap nici o îndoială. Cărpăceala moral-genealogiei lor iese chiar de la început la iveală, îndată ce vine vorba de a stabili proveniența noțiunii de „bine” și judecarea ei. „La origine – decretează ei – acțiunile neegoiste au fost lăudate și definite ca bune, de către cei cărora le erau destinate, așadar de către cei cărora le erau utile; mai târziu originea laudei a fost uitată, iar acțiunile neegoiste

au fost pur și simplu acceptate ca fiind bune, pentru că, din obișnuință, ele fuseseră totdeauna lăudate și re-ceptate ca binele – ca și cum ele ar fi în sine binele.” Se vede imediat: această primă deducție prezintă deja toate trăsăturile tipice idiosincraziei psihologilor englezi, – avem aici și „utilitatea”, și „uitarea”, și „obișnuința”, iar la sfârșit – „eroarea”. Totul ca temei al unei evaluări, de care până acum omul superior fusese mândru ca de un soi de privilegiu al omului în general. Această mândrie trebuie smerită, această evaluare trebuie subevaluată: a fost oare țelul acesta atins?... În primul rând îmi e la îndemână să constat că teoria respectivă caută și plasează vatra originară a noțiunii „bine” într-un loc greșit: verdictul „bine” nu emană de la cei cărora li se face „binele”! Mai degrabă cei „buni”, adică cei nobili, distinși, puternici, cei sus-puși și bine intenționați au fost chiar ei cei care s-au receptat pe sine ca buni și faptele lor ca fiind binele, adică de prim rang, stabilind acest lucru în opoziție cu tot ceea ce era josnicie, meschinărie, vulgaritate, mitocănie. Din acest patos al distanței și-au luat ei în primul rând dreptul de a emite valori, de a le defini: ce să le mai pese de utilitate! Punctul de vedere utilitar este cât se poate de străin și de nepotrivit tocmai în raport cu țâșnitorul izvor fierbinte al judecăților de valoare care ordonează rangurile superioare, distanțele în rang: aici sentimentul a ajuns tocmai la punctul opus aceluia grad inferior de căldură, care devine premisa oricărei înțelepciuni chibzuite și oricărui calcul de utilitate, – și aceasta nu numai pentru o singură dată, nu numai pentru o oră de excepție, ci permanent. Patosul superiorității și al distanței, cum spuneam, sentimentul general fundamental, durabil și dominator al unei categorii superioare stăpânitoare, comparativ cu una inferioară, cu un „de jos” – aceasta este originea opoziției

comun, modest, lipsit încă de priviri piezișe suspicioase, pur și simplu în opoziție cu cel nobil. Aproximativ pe vremea Războiului de treizeci de ani, deci destul de târziu, sensul acesta se deplasează spre cel folosit în zilele noastre. – Relativ la genealogia moralei, lucrul acesta mi se pare de o semnificație esențială; faptul că a fost atât de târziu găsit se datorează influenței inhibatoare exercitată de prejudecata democrată din sânul lumii moderne cu privire la toate problemele provenienței. Și aceasta până și în domeniul aparent cel mai obiectiv al științelor naturii și al fiziologiei, care aici nu sunt decât amintite. Ce prejudiciu, îndeosebi moralei și istoriei, le poate aduce această prejudecată odată dezlănțuită până la urmă, o demonstrează faimosul caz Buckle; plebeismul spiritului modern, de proveniență engleză, a erupt încă o dată aici pe pământul natal, cu violența unui vulcan de noroi și cu limbuția sărată, supergălăgioasă și vulgară, caracteristică graiului tuturor vulcanilor de până acum.

5

Cât privește problema noastră, care pe bună dreptate poate fi numită o problemă tăcută, adresându-se pe alese doar unui număr restrâns de urechi, nu este de interes mărunț să stabilim că în acele cuvinte și rădăcini, care înseamnă „binele”, răzbate încă adesea acea nuanță principală în virtutea căreia nobilii se simțeau anume ca fiind oameni de rang mai înalt. E drept că ei se numesc poate așa de cele mai multe ori pur și simplu având în vedere superioritatea puterii lor (ca „puternici”, „stăpâni”, „demnitari”) sau potrivit însemnelor celor mai la vedere ale acestei superiorități, de pildă ca „bogați”, „proprietari” (acesta este sensul lui *arya*; și, corespunzător, în limbile iraniene și slave). Totuși și

potrivit unei trăsături tipice de caracter: acesta și este cazul care ne preocupă aici. Ei își zic, de exemplu, în frunte cu aristocrația greacă, prin purtătorul ei de cuvânt, poetul megarian Theognis, cei „veritabili”. Cuvântul *κακός* desemnează, în conformitate cu rădăcina sa, pe unul care este, care are realitate, e autentic, este adevărat; apoi, printr-o modificare subiectivă, cel adevărat devine cel veridic: în faza aceasta de transformare noțională, cuvântul ajunge sloganul și semnalul nobleței și trece integral la sensul de „nobil”, întru delimitarea de omul comun, neveridic, *mincinos*, cum îl consideră și îl prezintă Theognis, până când, în cele din urmă, după decăderea nobilimii, nu-i mai rămâne decât sensul de *noblesse* sufletească, devenind totodată ceva pârguit și dulce. În cuvântul *κακός* ca și în cel de *δειλός* (plebeul în opoziție cu *γαυρός*) este subliniată lașitatea: faptul acesta ne dă poate o indicație în ce direcție ar trebui să căutăm proveniența etimologică a cuvântului *γαυρός* care are mai multe înțelesuri. Cuvântul latin *malus* (pe care îl pun alături de *μέλας*) ar putea indica omul comun cu pielea smeadă, și în primul rând pe cel cu părul negru („*hic niger est*”) ca fiind prearianul autohton al pământului italic, care se deosebea pregnant de blonzii deveniți stăpânitori, anume de rasa ariană a cuceritorilor, tocmai prin culoare; în orice caz, *gaelica* mi-a oferit în acest sens un caz corespunzător cert – cuvântul *fin* (de exemplu în numele *Fin-Gal*), care îl desemnează pe cel nobil, în ultimă instanță pe cel bun, distins, pur, capul blond originar, în opoziție cu băștinașii bruni și cu păr negru. În treacăt fie spus, celții erau prin excelență o rasă blondă; cât privește acele zone cu populații având efectiv părul negru, care se remarcă pe destul de minuțios întocmitele hărți etnografice ale Germaniei, se comite o eroare dacă ele se asociază cu vreo proveniență